

סימן מח

ב"ה, עש"ק לסדר וישב, "ישראל" בארץ מגורי אביו בארץ כנען, ש"ח כ"ח לפ"ק.

שלמא תניינא לכבוד ידידי הרבני החסיד מהר"ר ש. ז. שרגאי נ"י.

(א) אשר נתקשה להבין דברי [שכתבתי] לחסור להחזיר שטחים ששייכים לארץ אף אם ינטרו לעשות מלחמה ולא אמרין דמשום סכנה ופקוח נפש אין לעשות מלחמה והבטחי ראוי לדבר מדברי המנחת חינוך מצוה תכ"ה דאף דכל המלות נדחות מפני הסכנה מ"מ מצוה זו דהתורה ליוותה ללחום עמהם וכי חזין דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה אי"כ דחויי סכנה במקום הזה עכ"ל וכן העלה בפשיטות במצוה תר"ד ומ"ש החינוך בסוף מצוה תכ"ה דמשמע דאי"ל להסתכן בדבר משום מלות החרם תחרים אותם היינו כשלא הכריזו מלחמה רק יחיד אי"ל להסתכן להרוג אותם אבל מי שהצבור בידו מחויב הוא להויתרם למלחמה ואין לו לחוש לסכנה שיכרו נפש מישאל ונתקשה בזה] יען שנדמה לו שמדברי החינוך אין להסיק מסקנה לענין דין דין שהרי אין המדובר בזה עממין ובקשני להבכיר הדבר בנקודה זו אמנם כן שהחינוך מדבר רק מן עממין אך זה לפי שיטתו שהולך בשיטת הרמב"ם ז"ל שאין מלחמה מצוה לכיבוש ארץ ישראל אלא בזה עממין בלבד אבל הרי לנו עסקין בשיטת הרמב"ם ז"ל שהולך וס"ל דגם משאר עממין מצוה לכבוש אי"י והוי מלחמת מצוה ואי"כ מכיון שמוסיק המנחת חינוך דכל שמלחמתו מלחמת מצוה ליכא פקוח נפש דהתורה דחתה ממילא גם בני"ד שלפני"ד הרמב"ם ורוב ראשונים הוי מלחמת מצוה ליכא דין דפקוח נפש.

ולא חמוט מלבעיר שאף כי מלשון המ"מ נראה דדוקא במלחמת מצוה נדחה הסכנה אבל בצלמת צרור שגם במלחמת רשות נדחה הסכנה דא"כ איך התירה התורה מלחמת רשות וכ"כ בספר מרומי השדה להגאון הגל"צ ז"ל צעירובין דף מ"ב ע"א וז"ל וצלמת מותר למלך להלחם אפילו מלחמת רשות ואינו חושש לסכנת נפשות דשאני סכנת מלחמה משארי הסכנות עיי"ש שהביא ראיות לדבר וצלמת אי"ל שום ראוי דמכא גופא דהתורה התורה מלחמת רשות מוכה דצמלחמה ליכא משום ושמתם את נפשותיכם ואי"כ אפילו לדעת הרמב"ם דכיבוש אי"י הוי מלחמת רשות אם אינו בזה עממין מ"מ אין לחכמי התורה לעמוד בשער וללטוף בכה התורה שחייבים להחזיר קלת מהשטחים מחמת סכנת מלחמה דצלמת לפי התורה אין לחוש לסכנת מלחמה.

וביזן שכן אומר אני צע"ד דעד כאן לא קאמר הרמב"ם דאין מלחמת מצוה רק ז' עממין ועמלק וכו' אלא אם המלחמה היא כדי להויתר הארץ מידם אבל אם אחר שכבשו ישראל את הארץ באה אומה משאר האומות לערוך מלחמה כדי להויתר הארץ מידינו ודאי גם הרמב"ם מודה שמצוה ללאת כנגדם למלחמה ולא לתת להם לכבוש אפילו חלק קטן מא"י שהרי דעת הרמב"ם בפ"י מה' עכו"ם ה"ו שעל כל האומות נאמר הללו דלא ישבו בארץך ואף לדעת הרמב"ם שם שגם לאו זה לא נאמר רק בזה עממין מ"מ הללו דלא תחנם שלא ליתן להם חניה בקרקע לכוי"ע על כל האומות קאי כל זמן שלא קיבל עליו לקיים שבע מצוות צ"כ ובפני שלשה חצרים דוקא כמ"ש הרמב"ם בפ"ה ממלכים ה"ו ואף זאת רק כשקבלו עליהן מפני שכחצו צתורה ולא מפני הכרע הדעת כמ"ש שם ה"א ולפיכך גם צעמי ערב ישנם לאוין אלו ואמנם דאותן שכבר יושבים בארצנו אין עלינו עון צמה שאין מגרשין אותן מאחר שעדיין אין זדינו תקיפה כל כך להעמיד דת על תלה חב יצאו עלינו איבה מכל האומות העולם שיהי נראה צעייניהם כמעשה אכזריות שאין כמוה והרבה חששו חכמים לאיבה אפילו להתיר איסורי תורה אבל צמה שלא נחזיר השטחים בדרך שלום אין לחוש לאיבה אלא למלחמה וצביל מניעת מלחמה

התוס' הדברים צ"ש ר"י והיינו שהר"י החליט הדבר בדעתו שכן הוא דכשהשליה שוגג יש שלדצ"ע וע"כ ז"ל דלא קשיא לי מידי מהא דאמר דצטביחה גזיה"כ היא דיש שליח אלא שלא ביארו מה ענה הר"י על קושיא זו אבל אחרי דשמעינן לי להר"י בפסחים דף ס"ג ה"ל דכ"ל דכשהשליה שוגג אין המשלה נידון כמזיד רק כשוגג שפיר מוצן למח לא חש הר"י לקושייה התוספות צבצא קמא וכבר ידוע שאין צעל התוספות שצמסכתא זו אחוה צעל התוספות שצמסכתא אחרת לכן צעל התוספות צצ"כ שכתב הדברים דשליח שוגג יש שלדצ"ע צסתם ולא הזכיר שהיה דעת הר"י משום שאותו צעל התוס' לא הוי צרירא לי מלחא כ"כ מחמת דלא נית"ל לומר דאף שהמשלה מזיד דינו כשוגג אלא הביא הסברא של הר"י והיסם צו מחמת הקלת קשה אבל התוס' בקידושין הביאו הדברים צ"ש הר"י שלא היסם כלום בדבר משום שסובר דלא מתחייב המשלה כמזיד אלא הוי כשוגג וכדס"ל בפסחים דף ס"ג ה"ל.

(טו) ודע שמה שחתה תלית בדברי הקלו"ה צ"ס רע"ה שכוונת המשלה מטערת למעשה השליח ופשיטא כך שאם לא נאמר כהקלו"ה אלא ימא דאין כוונת המשלה מטערת להשליח אזי ודאי שאף אם המשלה מזיד אינו לוקה מחמת מעשה השליח כשוגג ולא נסתפקה רק לפי דעת הקלו"ה לא לדקת בדבריק דצלמת אין הענינים דומין זל"ז כלל דענין כוונת קנין וענין מזיד שני ענינים נפרדים הן דכוונת קנין היא לורך המעשה דצלי כוונת אין המעשה כלום משא"כ מחשבת זדון עצירה אינו לורך המעשה דגם כשוגג הוי המעשה מעשה איסור אלא שאינו נענש עלי' כמו צעשאו צדון ולפיכך אף אם נאמר דלא כהקלו"ה אלא שאם השליח לא נתכוין לקנות אף שהמשלה נתכוין לא מהני מעשה הקנין שלו היינו משום דלריך שזה עושה יתכוין צהמעשה לקנות וכיון דהשליח לא נתכוין הוי כאלו לא עשה המעשה כלל דאין כאן מעשה קנין משא"כ צענין זדון אי אמרי דמחמת שהי השליח שוגג מתחסרת מעשה העצירה למשלה שפיר אמרי דכיון שהי המשלה מזיד כיון שנתחסרה אליו מעשה השליח הוי המשלה כעושה במזיד וכן לאידך גיסא אפילו אם נאמר כהקלו"ה דכוונת קנין של המשלה מטערת למעשה השליח עדיין ז"ל דדוקא צענין הקלו"ה דמעשה הקנין אינה יכולה להתקיים צלי שיתכוין לשם קנין אמרי כיון דהמשלה עשה שליח לעשות מעשה קנין צצצילו הוי כעשה המשלה מעשה הקנין לשם קנין משא"כ ענין שוגג ומזיד בעצירה אין לו שייכות למעשה העצירה דמעשה עצירה הוי עצירה צמעשה גם כשהי שוגג ולא ידע שהיה עצירה אלא לענין עונש על העצירה יש חילוק צין שוגג למזיד לא שייך לומר שמעשה השליח תעטרף לזדונו של המשלה דאין זה משלים את זה ולא שייך לירוף לפיכך שפיר יתכן דגם להקלו"ה אם עשה השליח כשוגג לא נחשב למשלה ג"כ אלא כעשה כשוגג ואינו נענש כמו עשה במזיד.

(טז) אך נראה דדבר זה תלית צחקירת האחרונים ועשו מניי מחלוקת צראשונים אי שליח הוי כיד המשלה כאלו המשלה עשה צידו של השליח או המשלה נותן ידו שלו להשליח והוי כעושה השליח צידו של המשלה וצ"כ יהי תלוי שפיר ענין ספיקך דאי המשלה הוא העושה אלא שמתמש צידו של השליח אז מסתבר דכיון דהמשלה מזיד הרי עשו המעשה במזיד אף שהשליח הי' שוגג משא"כ אי השליח עושה צידו של המשלה שוב מסתבר דכיון דהשליח הי' שוגג אף שזה שנתן לו ידו הי' מזיד מ"מ העושה המעשה הי' שוגג ואין כאן רק מעשה שוגג ויש להאריך צזה הרבה אך מכיון שכבר הארכתי יותר מדי אסתיים צזה ותן לחכם ויחכם עוד כי אין לי פנאי להאריך יותר.

וצריך אני למודעי שכל מה שכתבתי היא לפלפול צצלמת אבל לקושטא דמלחא דעתי אומרת דאף שהשליח שוגג מתחייב המשלה כמו מזיד אלא כיון שאין לפנינו נפ"מ לדינא לא קבעתי צו מסמרות.

אין לבחור שום איסור דאורייתא ואף לא איסור דרבנן דאין זכר
 היתר משום פקוח נפש מאחר שסכנה מלחמה לא דמי לשאר סכנה
 ואינה דוחה שום איסור וכ"ש כשהמלחמה היא בכדי שלא לעבור
 על מצוה ל"ה שצחורה כ"ל הרי היא מלחמת מצוה ממש וכל דיני
 מלחמת מצוה נוהגים בה.

(ב) ויש להציה ראי' שהם צאו ללחום בצרנו ח"פ שהין
 חשש שהם יכנסו לארץ יבגו בני ישראל ואין רנוס
 רק לכבוש את הארץ הוי הילואה כנגדם מלחמת מצוה גם לדעת
 הרמב"ם ממ"ש בפירוש המשניות ס"ו"פ ח' דסוטה וז"ל אין מחנוקה
 ביניהן שמלחמת שבעה עממין ומלחמת עמלק חובה ואין מחנוקה
 ביניהן שהריגה שאר אנשי המקומות משאר האומות רשות ואמנם
 מחלוקת בהריגת הכורגים אותם ולהחליפם עד שלא יבגו ישראל
 ולא ילחמו בצרם ה"ק קורא לזה רשות ורי יבדוק קורא לזה
 שהריגה מצוה עכ"ל הרי דכשם שהמלחמה שלא יבגו ישראל הוי
 לרי יבדוק מלחמת מצוה כך גם כשהמלחמה כדי שלא ילחמו בצרם
 הוי מצוה וברור דמ"ש שלא ילחמו בצרם היינו שלא יבגו לכבוש
 את הצרם וא"כ עכ"ל דמודה הרמב"ם דח"פ שהין מצוה לכבוש את
 ארצו מצוה ללחום למלחמה ולא למסור אותה בידיהם בני מלחמה
 ואל השיבני תינה לרי יבדוק אבל לה"ק דקורא לזה רשות מאי
 איכ"ל אבל נכון שהרי צלחה כהצ הרמב"ם ברפ"ה דמלכים דעזרת
 ישראל מיד לר הוי מלחמת מצוה וע"כ ז"ל או כדעת הכ"מ שם
 דהרמב"ם פסק בזה כרי יבדוק וכמו שהציה גם הלח"מ שם
 הכ"מ וע"י צמחיה שם שגראה שמפרש הסוגיא דלה"ק הוי מצוה
 ולרי רק רשות ואכמ"ל או שנאמר כמ"ש הלח"מ שם דעד כאן לא
 פליגי ה"ק וריי אלא בלמשעו עכו"ם שלא ילחי עליהו כלומר
 כשעדיין לא צאו העכו"ם אלא שחוששין שמה יבגו אבל כשכבר
 צאו עכו"ם כו"ע מודו דהוי מלחמת מצוה וא"כ צידון דידן אם
 יבגו הערבים לעשות מלחמה על ארצו לכו"ע יהי מלחמת מצוה
 וא"כ איך יתכן לומר שנחזיר להם חלק הארץ כדי שלא ילחמו בנו
 מאחר שמצוה עלינו ללחום ולא למסור בידיהם מהארץ.

(ג) ועוד ראי' ממ"ש הרמב"ם בה' שבה פ"ב הכ"ג עכו"ם
 שצרו על עיריות ישראל אם צאו על עסקי ממון
 אין מחללין את השבת וכו' אם צאו על עסקי נפשות או שערכו
 מלחמה או שצרו סחם יולאים עליהן בכלי זין ומחללין עליהן את
 השבת עכ"ל ולכאורה אינו מובן מה זה שכתב או שערכו מלחמה
 דממ"י אם עורכין מלחמה שיש לחוש שיהרגו נפשות אם יכנסו
 לעיר הרי כבר כתב אם צאו על עסקי נפשות ואם אין חשש שיהרגו
 נפשות אמאי מחללין מ"ש מכל עסקי ממון ח"פ ז"ל דהאי עריכה
 מלחמה היא כדרך סחם מלחמה שצאין כדי לכבוש את הארץ ולא
 לכרוג את אנשיו ולא לשדוד ממנום וקמ"ל דגם כה"ג הוי כצאו
 על עסקי נפשות דהוי מלחמת מצוה הואיל ומצוה על כל ישראל
 לצוה לעזרתם כמפורש ברמב"ם שם ומקורו בעירובין מ"ה סע"א
 ומכאן נראה דהוי ג"כ המקור למ"ש בה' מלכים דעזרת ישראל מיד
 לר הוי מלחמת מצוה ודו"ק.

וראה עוד ברמב"ם ה' העניית פ"ב אלו הן הצרות של צבור
 שמתענין ומתריעין עליהן על הצרה שונאי ישראל לישראל
 ועל הצרה וכו' ובה"ג שם כתב על הצרה שונאי ישראל לישראל
 כיצד עכו"ם שצאו לערוך מלחמה עם ישראל או ליעול מהם אם או
 ליקח מידם ארץ או לגזור עליהם גזרה אפילו במצוה קלה עכ"ל
 מצוה דכל שצאים ליקח ארץ מידי ישראל אפילו אם לא לשלוב
 עליהם בהטלת מס או לגזור עליהם גזירות כגון שצוהו חלק ארץ
 אין ישראל יושבים בה אלא שהיא תחת שלטונם של ישראל אם
 רוצים לקחת את הארץ הזאת מהם הרי הוא בכלל הצרה שונאי
 ישראל לישראל שצריך להתענות ולהתריע עד שירחמו וכו' בחר
 הכי כהצ הרמב"ם וכל הערים שצביחותיהם מתענין אבל אין
 מתריעין אלא אי"כ תקעו להתקבץ לעזרתן, מוכח דגם בצאין ליקח
 ארץ מידי יושבי עיר אחת לריכין כל ישראל להתקבץ לעזרתן והיינו

ללחום עם העכו"ם שצאו זה כמו שאמר בה' מלכים הג"ל דעזרת
 ישראל מיד לר הוי מלחמת מצוה.

ובפרט צבגון גדוינו שאם יחזירו להם חלק מהשטחים שנכבשו
 הרי יתקבצו האויבים לארצנו המוחזקים ומיושבין ע"י
 אוכלוסי ישראל ויש לחוש ביותר שמה צמחך הזמן יתחזקו ויכבשו
 ח"ו גם חלק המיושבת ע"י ישראל ה"ז דומה לעיר הסמוכה לספר
 שאפילו לא צאו אלא על עסקי חבן וקש יולאין עליהם בכלי זין
 ומחללין עליו את השבת כדליתא בעירובין מ"ה ע"א ופירש"י עיר
 הסמוכה לספר עיר שמצדלה בין גבול ישראל לגבול האומות יולאין
 עליהם שמה ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפנייהם עכ"ל
 וכו"כ אותם השטחים שנכבשו הם מצדלין בין גבול ישראל לגבול
 האומות ממילא לריכין ללחום עליהם בכלי זין אפילו בשבת אפילו
 אם לרו האומות על אותם השטחים כ"ש שאין למסור אותם בידי
 מלחמת חשש פן יבגו למלחמה עלינו אך לריכין למוך בה' העושה
 כל המלחמות כדליתא בע"ז דף צ' ע"ב מלחמות אנו עשייתו שנאמר
 ה' איש מלחמה שצדאי לא יכריז השו"ת עלינו מלחמה בעד זה
 שאין רנונו למסור חלק מארץ הקדושה שלו לידי האומות העמאים
 וכשם שעזרו לכבוש הארץ מידם כך יוסיף לקיים אותה בידינו
 ולא יתן להם לעשות אתנו מלחמות עד ציאת גואל לך צב"א.

הדושה"ע ומצרכו צכט"ם **יהושע מנחם אהרנברג**

סימן מט

ב"ה.

לכבוד ידידי הרב הגאון הצדיק המפורסם וכו' מהר"ר שלר'
יחזקאל שרגא ה"ש רובין שליט"א, האדמו"ר מציעשונב
 בנוי-יארק.

(א) ע"ד שאלתו צעה שנסחם מושב ציה"כ ע"י נייר או נוחה
 ואין המים יורדין וא"א לפנות עליו האם מותר
 לפותחו בשבת ע"י פאנעשער שדוחפין על המים וע"י הלחץ נפתח
 הסחום ולעני"ד שדין זה דומה ממש להא דאפסקא הלכתא
 בכחוצות דף ס' ע"א ובש"ע סי' של"ו לנור שעלו צו קשקשין ממעטן
 צרגלו בלנעט בשבת ואינו חושש מאי עממא מתקן כלאחר יד הוא
 ובמקום פסידא לא גזרו צ"י רבנן עכ"ל אלמא דביד או בכלי אסור
 משום מתקן אך לריך לצאר אם אסור מדאורייתא משום מתקן
 או הוי רק תיקון מדרבנן ונפ"מ לני"ד דליכא משום גדול כבוד
 הצריות כמ"ש המג"א צסי' ש"ח ס"ק נ"ט גבי גרף של רעו דאף
 במקום שלא התירו להוליאו מי"מ אם הוא מלא וא"א לפנות עליו
 מותר להוליאו ולהחזירו משום כבוד הצריות כמ"ש צסי' ש"י עכ"ל
 ולא רק עלטול מוקצה התירו אלא אפילו איסור תחומין החמור
 דאסמכיהו רבנן אקרא כדפירש"י ותוס' בשבת דף ל"ד ע"א ד"ה
 לא קשיא וכו' גמי התירו משום כבוד הצריות כדליתא בש"ע סי'
 ת"ו ואף אח"ל דלא חמיר תחומין אלא מחלר שאינה מעורבת
 דבכה חיירי רש"י ותוס' שם אבל לא משאר שבותין וע"י ברש"י ר"ה
 דף ל"ד ע"ב דשבותין כגון לא עולין צאין ולא רוכבין ע"ג בהמה
 חמירי מתחומין אבל כבר הארכתי בזה בצפרי שו"ת דבר יהושע ח"א
 סי' ע"ז [שינא לאור צקרוצ או"ה] דדוקא כגון אלו דבשעת עשייתן
 יכול לצוה לידי דאורייתא לחלוש או לחתוך זמורה אבל בני שבותין
 שאין אלא לסייג וגדר לאיסור דאורייתא ליכא שום סבא שיהי
 חמירי מתחומין אם לא מטעם שכתבתי שם בצוה עי' לפימ"ש
 במג"ח במצוה כ"ד דצתחומין ליכא רק ל"ה דרבנן משא"כ בשאר
 שבותין איכא עשה וגם ל"ה אבל עכ"פ לענין כבוד הצריות מאחר
 שמנינו שגם כרמלית התירו מפני כבוד הצריות כדליתא בצ"פ
 הקומץ רבה דף ל"ה ע"א [משבת דף ל"ד ע"ב אין ראי' דשא"ה
 דליכא תרתו כבוד המת וכבוד החיים כמ"ש ברמב"ם וש"ע סי'
 ש"א צ' מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו] וצתוס' סוכה דף
 ל"ז ע"ב התירו גם בשביל כבוד הקינות להוליא חבנים לכרמלית